

לאורו

גליון 57
ויצא, היתשע"ט

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

מוסר
ודרך ארץ

המוסר (א)
הרב אורי שרקי

אורו לילדים

'חלומות'
הרב אביחי קצין

המחשבה האלוקית
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

ביאור
ל"מידות
הרא"ה"

מאמינים מבפנים
הרב יצחק חי זאגא

בינו
שנות
דור ודור"

'השוחט' מכפר יחזקאל
הרב יוחנן פריד

הכוללים ובעלי המקצוע
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

"...אין העולם דבר עומד על מצב אחד, כי-אם הולך הוא ומתפתח. וההתפתחות האמתית השלמה מוכרחת היא להביא לו את הבריאות הגמורה, החמרית והרוחנית, והיא תביא את אור חיי התשובה עמה"

(אורות התשובה, ה, ג)

אורי אסרבים

שלום לכם חברים,

ביום שלישי חזרנו הביתה מבית הספר. התישכנו סביב השלחן לארוחת הצהרים, ואמא הגישה לנו מרק מהביל. אורי אכל רק מעט מהמרק, ופנה להוריד את הצלחת מהשלחן.

"שוב אתה לא אוכל?" שאלה אותו אמא בצער. "העקר שאני ילד טוב וצדיק, לא?" ענה אורי בחיוך. "אתה צודק. חשוב להיות צדיק." הסכימה אמא בחיוך, "אבל אשאל אותך שאלה: איך לדעתך יעקב אבינו הצליח להרים את האבן הכבדה מעל הבאר? מנין היה לו כוח?" השיבה אמא בשאלה, ומורי הוסיפה: "ואיך הצליח להיות רועה צאן במשך שנים רבות כל כך?" אורי הרהר מעט, אבל לא ידע מה לענות. "אתה יודע, אורי, הרב קוק מלמד אותנו שעל מנת לעבוד את ה' אנחנו צריכים להיות גם צדיקים, וגם בריאים וחזקים:

'קשעם הקודש יהיה בריא וחזק כגופו - תתגבר ותתחזק הקדושה. כשילדי ישראל יהיו חזקים בריאים ומוצקים יהיה אור העולם קדוש וטהור' (אורות ישראל עמוד קעא)

אם נהיה בריאים וחזקים יהיה לנו כוח לקיים את המצוות, ולעשות את רצון ה' בשמחה! אורי ומורי הקשיבו. בלי לשים לב, תוך כדי השיחה מורי סימה את המרק שבצלחת, ואורי פנה אל השיש כדי להחזיר את הצלחת עם מרק העדשים לשולחן. "נראה לי שמרק עדשים כמו המרק שיעקב הכין - יעזור לי להיות גם צדיק וגם חזק!" אמר אורי והתישב לאכול.

שנזכה ללכת לאורו. שלכם, אורי ומורי.

שיחה בשנים

אורי: כמה נעים כאן... היום בבית הספר היה ממש קר! המזגן התקלקל, והיה לנו קשה ללמד...

מורי: באמת קשה ללמד כשקר. אתה יודע, אורי, כשהרב קוק היה רב צעיר כעירה זיימל, התקלקל התנור בבית המדרש. תקון התנור היה יקר מאד, והגבאי דחה את התקון. הבחורים שלמדו בבית המדרש התקשו לשבת וללמד תורה בקר העז ולימודים - נפגע.

הרב קוק היה רב צעיר באותם ימים. למרות זאת - לא התבייש! כאשר ראה שלמוד התורה נפגע הוא קבע בתקיפות: 'התורה יקרה לנו מאד! למרות המחיר היקר של תקון התנור חייבים לתקנו מיד, ולא לפגע בלמוד התורה! שמע הגבאי בקולו של הרב ותקן את התנור. כמה היה לרב חשוב שלא יפגע למוד התורה...

* הסיפור מעובד מתוך: שבחי הראי"ה 87

מחיי הרב

השלימו את המלים החסרות בעזרת הציורים שבתחתית העמוד.

כשהרב קוק היה _____ קטן
תפרה לו אמו כפה מחתיכת בד
ש _____ מ _____ של הרבי הצמח
צדק' - שהיה הרבי השלישי בשושלת חב"ד.

אמו רצתה שיהיה גדול בתורה,
ואכן, אברהם יצחק הקטן היה חובש את
הכפה לראשו. כשישן וכיפתו הקטנה נפלה
היה מתעורר מיד, ומסדר אותה.

'חלומות'

הרב אביחי קצין

אין צורך לתרגם או לפתור את החלום. חלום המצריך פתרון הוא חלום של **"רוח הקודש בלבד"** ואילו חלום **ברור** שאינו מצריך פתרון - הוא **חלום של נבואה** בחינת 'כיד הנביאים אדמה.

יחסנו לחלומות

כל זאת כשמדובר בגדולי האומה. אך כיצד צריך להרגיש כל אחד מאתנו ביחס לחלומותיו?

במסכת ברכות בפרק התשיעי, ישנו עיסוק ארוך ומפורט בסוגים שונים של חלומות.

מין הרב קוק זצ"ל בפירושו 'עין איה', מרחיב כדרכו בביאור הרעיונות המסתתרים בתוך דברי הגמרא. ראשונה בסוגיא הם דברי הגמרא, כדלהלן:

אמר רב יהודה אמר רב, שלושה צריכים רחמים: מלך טוב, שנה טובה, וחלום טוב (דף נה, א)

ומסביר מין הרב כי שלושת הדברים הללו מייצגים דברים שיש בהם סיבות המונעות את האדם מן הרחמים.

ביחס למלך, סבור האדם, שאין לו יכולת לשנות את הדברים, כיוון שבידי המלך יכולת הבחירה המוחלטת.

כשמדובר בשנה טובה, אדם אינו יודע כי כדי אכן שתהיה השנה טובה - עליו לבקש בזמן הנכון, שכן הדברים מחוברים 'מראשית השנה ועד אחרית השנה', ובקשת רחמים באמצע השנה - היא מאוחרת.

פרשתנו פותחת ב'**חלום יעקב**'. בספר בראשית, בולטת תופעת ריבוי החלומות. בספר זה בלבד אנו מוצאים כעשרה חלומות! יש לדון כאן, קמעא, בעניינם.

רבינו בחיי בפירושו מסווג את החלומות לשלושה, הראשון - **"חלומות הנהוגים בין בני אדם"**

דוגמה לכך הוא חלומו של יוסף "השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי" ועל כך תמה ומתריס יעקב כלפיו: "מה החלום הזה אשר חלמת?!". וכי אדם מזמין ושולט על חלומותיו?!

הרמב"ן עונה לכך שתי תשובות: האחת, היא שתלונתו של יעקב אינה על החלום, אלא על כך שיוסף הולך ומספר אותו בציבור. תשובתו השנייה של הרמב"ן היא כי התלונה על החלום 'אין אלו אלא דברי נערות'. היינו: אם אלו הם חלומותיך, סימן שאלו מחשבותיך!

סוג ראשון זה של החלומות, הוא אנושי הוא ואינו בבחינת 'מסר אלוקי'. מאידך, שני הסוגים האחרים הם מסר אלוקי. לאחד קורא רבינו בחיי **"חלום של רוח הקודש בלבד"** ולשני **"נבואה ממש"**.

מהו ההבדל בין שני הסוגים? לודגמא - ב'חלום פרעה'. אין ספק שחלום זה טומן בחובו מסר אלוקי של שנות השובע והרעב העומדים לבוא. אולם כידוע פרעה עצמו אינו מבין את החלום. ולכן כשהוא מקיף משנתו הוא יודע שיש **למצוא פתרון לחלום**. לעומת זאת, חלומו של יעקב בפרשתנו, מעביר **ליעקב מסר ברור**: "הנה אנכי עמך..." וכאן

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

על נפשו של האדם. הרי הכל מרגישים היאך חלום טוב משמח אותנו. ולהבדיל, איך חלום רע גורם לנו לדאגה. עד כמה יש לחלומות מקום, לא רק לחולם הפרטי, אלא גם לחלומות והמאויים הכלליים יודעים אנחנו ממה שזכינו בדורנו.

את הפסוק הידוע: שיר המעלות בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים". מפרש המאירי:

"ואמר שבעודנו בגלות אנחנו כחולמים ענין הגאולה. כלומר, שלבנו ודעתנו עליה עד שמרוב השתקע דמיונו עליה אנחנו חולמים עניינה".

לאמור: נושא הגאולה תפס מקום כה מרכזי במחשבות של עם ישראל, עד אשר הגאולה היתה גם מושא החלומות. אין ספק שחלומות וציפיות אלו, הם שחוללו את הפלא הזה, שאין כמוהו בתולדות אף אומה ולשון. עם שלם שגורש מארצו שב אליה לאחר אלפיים שנות גלות.

נבקש רחמים, שחלומותינו טובים וחשובים יהיו והם יגרמו להשפעה חיובית עלינו קדימה - אלי הגאולה השלימה בעזרת ד'.

* הכותב - ראש בית המדרש "ראשית", רב קהילות ברעננה וחבר בארגון "קהלים".

את הדברים **באשר לחלומות**, מסביר הרב שהסיבה היא: **"שיחשוב שהדבר הוא קטן כל כך ואינו תופס מקום בעולם האנושי עד שאין כדאי לבקש עליו רחמים".**

וקובע הרב כי היחס הזה לחלומות, אינו נכון:

"אבל משגה הוא, כי מצב החלום פועל הרבה על האדם, השינה היא חלק אחד מחלקי חיי האדם, וכשיהיו חלומותיו טובים הלא יעבור עליו חלק מחייו מלאים נחת וקורת רוח, שלבד חיי שעה הטובים יפעלו גם כן על מצב הגוף והנפש. שבהיות חלומותיו מלאים פחד ובלהות, יעונה על משכבו ונפשו תחלש וכוחותיו יתמעטו, או אם ימלאו הוללות ותועבה ודאי יפעלו לרעה על מצב נפשו ומוסריותו.

והרב מוסיף ושואל:

ואיך אפשר לאמר שיהיה האדם נעזב אל המקרה במצבו השינתי, בעת אשר אנו רואים שתוצאות רבות לטוב ולרע נכונות לו להיות לו לעזר או לנגדו בכלל מצבו בחיים ממעמד החלומות. וכיון שהם נוטלים מקום בחיים וודאי צריכים הם רחמים, וכדאי להתפלל עליהם, ובודאי הם גם כן נקשרים יפה אל המצב המוסרי ככל עניני האדם הכלליים והפרטיים"

פירוש הדברים: החלום, הוא חלק ממעגל חייו של האדם ויש לו השפעה גדולה, חיובית או שלילית

המשך מאמר הרב שלמה לוי מעמ' 5

ה'קודש' בעולם. הבנה זו מאפשרת לנו להתחבר מן המצווה המופיעה בעולמנו - אל הקודש העליון ולהתחבר אליו. ככל שנעמיק ב'קודש' ונפנים אותו אל חיינו, כך נוכל לחוות את התורה ומצוותיה, ברבדים היותר עמוקים של ההווה.

דברים אלו מבאר מרן הרב זצ"ל באים כדי להתקדם בהבנת העומק האלוהי בעולמנו:

"כשהשכלה האלהית קטנה- הציור שמציירים את האלוהות הוא גם כן קטן... על ידי שחרור דמיונו ומעוף הגיונו... (שמונה קבצים)

פשוט הוא שכל יסוד מדעו בתור ישראל, יהיה בנוי על יסוד התורה בהרחבתה וישתדל תמיד שדרכו לא תהיה מצומצמת, ודיעותיו לא תהיינה דחוקות ומרוסקות, אלא הולכות בהרחבה ובדרך בטוחה... (שם)

המקור וההופעה

המימדים 'הקודש' וה'קודש העליון', מבטאים מקור והופעה. דרכי ירידת השפע העליון דרך נתיבי המשכתו במציאות על ידי המצווה ודבר ד'. המצווה מצד גודלה האלוהי אין לה קץ ותכלית. כל עולמי עולמים אינם יכולים להכיל את תוכן ההוד והעושר, הכבוד והחיים, הנובעים אפילו מהארת מצווה אחת.

הרוחב העליון- בהיותו דבר ד' - הוא יקרת סגולת 'קודש הקודשים' - מתגלה לנגד עינינו: כל מצווה ודבר ד' המתגלים מגובה שחק ומופיעים במציאות אינם מאבדים מכבודם וחשיבותם העליונה. הם עוברים תהליך של העברה אל הופעתו בחיינו. מעבר זה שומר על קדושתה של המצווה בשלימותה בהופעת

מנפי הארץ: עצי דקלים, יריחו

המחשבה האלוקית - למעלה מכל צמצום

משנה יח, אורות התחיה

(חלק ג)

הרב שלמה לוי

את הכל, ואין שום דבר אחר בעולם מבלעדיה, ל"גובה" הזה **קוראים 'הקודש העליון'** - קודש הקודשים - המאחד ומשלב בתוכו את העולם העליון ממנו יונק העולם התחתון.

זהו אידיאל האומה הישראלית "וְאַתֶּם תְּהִיוּ לִי מְמַלְכֵת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ", והוא הנותן ערך לכל הצדדים המעשיים לשרת ולשמש את 'הקודש העליון'.

כשם שנשמת האדם המתגלה בשכל, בתודעה ובצדדים הרוחניים של האדם, ומתקיימת בזכות הצדדים התחתונים: מערכות העיכול, הנשימה ועוד, כך הצד העליון והעמוק של התורה, **מכיל את שורש החיים הרוחני ואף הצד הגשמי הוא ב'קודש העליון'**.

בהתבוננות על הקודש בשטחיות ובלא עומק והבנה, ללא הבחנה, נתפס הקודש ברמה המעשית כביכול כ'קודש עליון' ואינו נותן מקום לשאר הכוחות לפעול. נוצרת התרחקות והתנגדות בין הכוחות, ונגרמות התנגשויות בלתי פוסקות בין הקודש לשאר הכוחות.

כדי שהקודש העליון באומה הישראלית יוכל להופיע בשלימותו, **צריכים שלושת הכוחות באומה - הקודש, הלאומיות, והליברליות, לפעול בשיתוף פעולה**, בהכרת כל כוח בפעולת חברו, לדעת לצמצמו, מבלי לעבור גבולו ולתת מקום לשאר הכוחות. הצד הרוחני האידיאלי שבנשמת האומה 'הקודש העליון' - 'קודש הקודשים' הוא מטרתה ומגמתה של התקיימות האומה, על כל הכוחות השונים הבונים אותה.

מובן הדבר, כי מה שהכנסנו את הקודש בשדרת שלושת הכחות, שכל אחד צריך לצמצם את עצמו לפעמים כדי להניח מקום לחברו, איננו מובן כי אם בצד הטכני והמעשי של הקודש ובצדדים המחשביים וההרגשיים המתחסיים לזה.

אמנם עצם הקודש העליון הרי הוא הנושא הפלגלי, שהצמצום הנה עצמו אף הוא מכלל עבודתו כמו כל העבודות הבאות לשכלול העולם והחיים בכל המובנים, שכלם הלא את ברכתם - מקודש...

על-כן המחשבה האידיאלית הרוממה, המחשבה האלהית, היא בעצמה באמת חפשית היא מכל צמצומים, והקרבה האלהית ממלאה תמיד הרחבה עליונה למעלה מכל גבולים... ובהתהלך האדם והגוי בנתיבות הצדק המעשיים והמחשביים, הממדדים בגבולם, יבושר שלום לעלות אל האצילות הרחבה, "מן המצר קראתי יי' ענני במרחב יי'".

שלושה כוחות באומה

שלושה כוחות פועלים באומה: כוח הקודש - הדת ומצוותיה, **הלאומיות** - המסירות והדאגה לאומה ולערכיה, **האנושיות** - ההשתייכות הקשר והדאגה למשפחות העמים. בשלושת הכוחות כלול כוח הקודש - של קיום התורה ומצוותיה מהיבט טכני ומעשי, ובצדדים מחשבתיים וההרגשיים.

הגילויים המחשבתיים ורגשות הקודש מופיעים אלינו מהעולם הקדושת, וביטויים בכלל ובפרט בעולם הרוחני הפנימי, המופיע והמתגלה בחיים. מצד מגמתה העליונה - **נשמת התורה כוללת**

ביאור
 "לאורות הקודש"

הכוללים ובעלי המקצוע

מערכת חכמת הקודש,
 אורות הקודש, פרק לד

אלדד פרי

לצאת מתלמוד לתלמוד

נלך בעקבות הרב הנזיר זצ"ל בפירוש הפרק, ונביא את הגמרא בחגיגה שכבר הזכרנו בעבר בהקשר אחר:

"וליוצא ולבא אין שלום' אמר רב: כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום ושמואל אמר: זה הפורש מתלמוד למשנה ור' יוחנן אמר: אפילו מש"ס לש"ס". (חגיגה, י' ע"א).

לאחר שהגמרא דנה בדוגמאות למעוות שלא ניתן לתקנו לעולם, מביאה הגמרא פסוק דומה מהנביא זכריה ומבקשת לדרוש אותו:

"כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה, ושכר הבהמה איננה, וליוצא ולבא אין שלום מן הצר, ואשלח את כל האדם איש ברעהו" (זכריה, ח').

רב אומר, כי אדם שהיה רגיל לתלמוד משנה (דבר הלכה) ועזב את הרגלו זה, על מנת לתלמוד מקרא, היינו את פשט התורה, ממנו לא ניתן להסיק את דבר ההלכה - "שוב אין לו שלום". היינו, הוא לא יוכל לחזור ולהבין את דברי ההלכה כדבעי.

שמואל אמר כי פסוק זה מדבר על אדם שפרש מלימוד התלמוד, על מנת לתלמוד משנה. שמואל חי בדור הראשון של האמוראים (165-257 למניינם; ג' אלפים תתקכ"ה לבריאה). בן פלוגתו היה רב (או בשמו המלא: אבא בר איבו). על רב נאמר כי "תנא הוא ופליג" (עירובין, ג' ע"ב). כמו רב, רבו של שמואל היה רבי יהודה הנשיא, עורך המשנה. שמואל היה גם רופאו של רבי

יהודה הנשיא ואסטרנום מפורסם. אם כך, על איזה תלמוד מדבר שמואל? הרי התלמוד רק החל את יצירתו בדור הזה? מסביר רש"י:

"אם שימש את החכמים שהן מדקדין ליתן טעם משניות, להבין המשניות הסותרות זו את זו, ולמצוא טעם לפטור ולחובה לאיסור ולהיתר, **שהמשנה זו קרוי תלמוד**, ואם יצא מהן ונתן עסקו לגירסת המשניות, שוב אין לו שלום בדבר הוראה, שאין הוראה נכונה בדבר משנה. שכמה משניות יש שאין דבריהן מכוונין ותירצום בני הש"ס הכא במאי עסקינן? חסורי מחסרא. הא מני? רבי פלוני היא, ואין הלכה כמותו".

רש"י מסביר כי "תלמוד" הוא הלימוד בפני תלמידי החכמים המסבירים את המשניות ויורדים לנבכייהן. הרי התלמוד העמיד משניות רבות כמשניות חסרות ובאמצעות השוואות לברייתא או תוספתא, או לפעמים על פי הסברה, הושלמה המשנה ('חסורי מחסרא'). כמו כן ההכרעה כמו מי נפסקה הלכה והדיון מי אמר כל פסק המופיע במשנה, איננו נמצא במשנה והוא נלמד בבית המדרש אצל החכמים שבכל דור. הלימוד הזה נקרא 'תלמוד'. לימים, לאחר שבעה דורות כאלה בכבל ולאחר חמישה דורות כאלה בישראל, נערכו שני תלמודים, בבלי וירושלמי והם מהווים מעין פרוטוקול של לימוד זה. פרוטוקול ערוך זה, המוכר לנו בשם 'גמרא' או 'תלמוד' סתם, מכיל דיונים על פני כמה מאות שנים ולעיתים השואל הוא בן המאה השנייה למניינם והמשיב בין המאה החמישית, או להיפך. (רש"י הולך בשיטתו זו

הקטנים, זוכר שבמציאות העליונה הכל מאוחד והסתירות שהוא רואה, אינן אלא ביטוי לעובדה שהוא עוסק בפרטים שונים של כלל אחד גדול.

משכך, רצונו לחזור אל הכלל הוא ראוי, רצוי ומבורך. יחד עם זאת, הלימוד של הפרטים מחדד את ההבנה של הכלל. ככל שיורדים לפרט יותר קטן ועמוק, הוא נותן תמונה יותר בהירה ויותר עמוקה של הכלל. אם נדייק בדברי האמוראים לעיל, בעיקר כפי שפירש אותם רש"י, נראה שמדובר באדם שעזב את הפרט ומבקש להיוותר במסגרת הכלל בלבד. לימודו והידבקותו בכלל, הן על מנת להיפרד לחלוטין מן הפרט. נמצא אדם זה שכבר הגיע למעלה של הבנת פרטים לאשורם, מוותר על העמקת החקר של התמונה הגדולה מכל, של הכלל הגדול המכיל את הכל. דבר זה הינו וויתור על האמת האלוהית. על כן החמירו חכמים עד כדי כך בדבריהם.

הפרק שלהלן, בא לאחר שפירטנו את יתרונות וחסרונות ה'מקצועיות'. לאור הדוגמא וההסבר שהובאו לעיל, יהא הפרק ברור יותר:

"המשיגים, הכוללים בקרבם כמה ענפים, בדעות, במדות, בתורה ובעבודה, מוכרחים הענפים להיות אצלם לפעמים מכחישים זה את זה, מתוך ריבוי יניקתם במקום מצומצם. והם מוכרחים להתרומם למקור האחדות תמיד, ששם כל הענפים הם בחטיבה אחת, והשגה כללית אחת מחיה את כולם".

בעלי ההשגות הרוחניות, בעת שהם יורדים ל'ענפים', לפרטים, הרי שהם פוגשים את תופעת הסתירות כפי שהסברנו לא אחת. אז, זה הזמן להתרומם שוב אל הכלל על מנת לזכור ולחוות את האחדות שאינה מתחלקת לפרטים. הציר הזה, של שהות פה ושם, מוליד חיבור תמידי שאין בו קטנות, שיש בו שיגוב והתרוממות רוח מתמדת.

"ומכל מקום צריכים הם סעד, מגדולים בעלי מקצוע מיוחד, שעל פי רוב הם יותר מפורסמים בעולם, מפני שההמוון תופש את הזיו של מקצוע פרטי שמתרבה הרבה יותר ממה שהוא תופש את הגודל של עושר רוחני כללי".

לפרש את המונח 'תלמוד' כשימוש תלמידי החכמים באופן עקבי. ראה למשל פירושו למילה 'תלמוד' בגמרא בברכות, מז, ע"ב).

מי שהיה רגיל ללמוד תלמוד ועבר לגרוס משניות, שוב אינו זוכה להבין את התלמוד על בוריו.

רבי יוחנן אומר שאפילו מי שלמד תלמוד ירושלמי ועבר ללמוד תלמוד בבלי, עליו נאמר שלא יהא לו שלום. רבי יוחנן, תלמידו של רב, הוא גדול האמוראים ודמות דומיננטית בשני התלמודים, הבבלי והירושלמי. רבו, רב, ירד לבבל כדי לשמש רבם של כל בני הגולה אך רבי יוחנן נשאר בארץ והיה רבם של חכמי ישראל. בחלק ניכר מהמחלוקות בין רב לבין רבי יוחנן נפסקה הלכה כמו רבי יוחנן, זאת משום שנשאר במקום התורה, במקום בו אור התורה מאיר, בארץ ישראל.

לא פלא, אם כך, שרבי יוחנן מסביר, כי מי שעוזב את התלמוד הירושלמי על מנת ללמוד תלמוד בבלי, עליו נאמר: "ליוצא ולבא אין שלום".

מכחישים זה את זה

קצת קשה להבין את דברי הגמרא לעיל. אפשר להבין מדוע לימוד מפורט יותר, או מכוון יותר, עדיף על לימוד כללי יותר. ברור כי קשה, או לא ניתן, להסיק מהלימוד הכללי את ההלכה או את האמת האלהית (תלוי מה לומדים). יחד עם זאת, מכאן עד אמירה כי "ליוצא ולבא אין שלום" נראה שהדרך רחוקה. מה חמור כל כך בעיני האמוראים, שדרשו מקרא זה על אדם שכבר קובע עיתים לתורה ולתקופת מה, "חוזר אחורה" ללמוד לימוד כללי יותר?

הרב זצ"ל מציע מחשבה ייחודית ומקורית בנושא. כפי שכבר הזכרנו, משיכתו של אדם אל הכלל או אל הפרט מצויה בנפשו. אדם שהגיע ללמוד את הפרט, מה שמתבטא כ'מקצועיות', יכול ויימשך גם אל הכלל, על מנת לראות את התמונה הכללית והגדולה. האדם שנתקל בסתירות המתרבות ככל שיורדים לפרטים

ההפרייה בין בעלי הנשמה הכללית לזו הפרטית היא הדדית. האחד תורם את עומק הפרטים והאחר תורם את הראייה הכללית. לאחר קבלת הפרספקטיבה הכללית, חוזרת ההארה הפרטית להיות מדוייקת ככתחילה, אך בהקשרה הנכון.

זו הסיבה שלא ניתן לעזוב את המשנה וללמוד רק מקרא, או תלמוד וללמוד משנה, או תלמוד ירושלמי על מנת ללמוד תלמוד בבלי. כל אחד מהם מחזיר את ההשגה לאחר כשהיא מתעצמת ומתעלה. האדם לומד מקרא ומקבל תמונה אחת. אחר כך לומד משנה ומבין את התמונה הפרטית. אחר כך חוזר למקרא ומדקדק בטעמים, התגים ואותיות לקבל את ההארה הנשמטית הכללית, ולבסוף חוזר שוב למשנה על מנת לראות את הפרטים בהקשרם הכללי. כל עוד אדם נמצא בשני העולמות, מי יותר ומי פחות, מובטח לו שיראה ברכה בעמלו.

בעלי ההשגות הרוחניות צריכים להתרגל להסתייע בבעלי המקצועיות, על מנת לרדת לפרטים הקטנים. באמרה אגבית מסביר הרב מדוע חווים בעלי המקצועיות 'תהילה' אצל בני האדם יותר מבעלי ההשגות הכלליות. טבע האדם הסביר נוטה להעריך ולהתרשם מידיעה, ככל שהיא יותר ברורה ופרטית. מכיוון שעולם החושים הוא פרקטי, מזדהה האדם עם ידיעות שנראות פרקטיות יותר.

"ואלה הנשמות המיוחדות בחוגן משפיעות הרבה עז וקדושה על הנשמות הכלליות, והנשמות הכלליות מתעשרות הרבה ע"י חברון עם המקצועיות, והן חוזרות ומשפיעות עליהן שפע גדול מאד, הרבה יותר ממה שקבלו מהן.

כי כל דבר פרטי, כיון שהוא נשפע לתוך נשמה כללית, נהפך אחר כך, בכח עיכול רוחני, לדבר כללי ומקיף הכל, הכל לפי ערך הכלליות ומדת ההקפה של הנשמה הכוללת".

מסע האושבות

בית הרב קוק
BET HARAV KOOK
וזאת לראייה (נייט)

לראות

לדוברי
צרפתית

בעקבות מסעו של הרב קוק
למושבות החלוצים בצפון,
בכדי להרבות בקרוב לבבות
וחיזוק הזהות היהודית בחלוצים.

ימים ראשון-שני, כד-כה כסלו תשע"ט (2-3.12.18)

12 ואו והצטרפו למסע
אי-י-278-אאו

לפרטים והזמנות: 02-623-2560

המוסר

(חלק א)

הרב אורי שרקי

דרך ארץ קדמה לתורה

שמוטב שלא יעסקו בתורה ואולי אף לא יקיימו מצוות, היות שהמוסר הבסיסי חסר אצלם.

כשנביאי ישראל היו מוכיחים את העם, הם באו אליהם בעיקר בטענות מוסריות. כמעט ולא מצאנו אצל הנביאים תביעות ביחס לעבירות הקשורות למצוות. אומר רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי, שהסיבה לכך היא פשוטה: מצבה המוסרי של האומה היה כל כך מדורדר, שהיה צורך קודם כול לטפל בדבר הבסיסי, במוסר, בטרם ידברו על שלב מתקדם ומעמיק יותר של קיום המצוות. הנביאים ידעו שקיום המצוות לא יביא את העם למדרגה מוסרית.

בתורה אמנם יש תביעות מוסריות, אבל זאת על מנת שההנהגות המוסריות של האדם תחשבנה אף הן כמצוות. על ידי שהאדם מקיים הנהגה מוסרית מכוח היותה מצווה, הוא זוכה למה שהמצווה מזכה. התורה היא כה רחבה, שהיא מהפכת גם דרישות מוסריות למצוות. למשל, אדם המקיים מצוות צדקה זוכה לשתי מדרגות: המוסר הטבעי מביא אותו למדרגת אדם מוסרי ו בנוסף על כך הוא זוכה לדבקות אלוהית מכוח המצווה. או למשל, האיסור "לא תרצח": האדם נמנע מלרצוח משתי סיבות: האחת, בגלל המוסר הטבעי, והשנייה כי כך כתוב בתורה. בזה הוא זוכה לשני דברים: למעלה המוסרית העליונה שיש בהימנעות מן הרצח, ולדבקות האלוהית, שכן ההימנעות מהמעשה היא מצוות הבורא.

היחס המוסרי

האם יש ליהדות הגדרה משלה למוסר, או שמא ביחס למוסר האנושי עם ישראל ואומות העולם אינם נבדלים זה מזה?

המוסר הוא ערך אוניברסאלי. לא רק היהודים מחויבים לדרישות של המוסר, לערכים, אלא זו תביעה אוניברסאלית ששייכת לכל בני האדם באשר הם. המשנה במסכת קידושין (א י) אומרת, "מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב". כלומר אדם כזה אינו שייך למין האנושי, גם אם תהיה לו צורת אדם ותרבות. דרך ארץ היא היסוד של המוסר והתנאי הבסיסי להיות האדם אדם. על כך אמרו חז"ל, "דרך ארץ קדמה לתורה".

השכבה הבסיסית של הזהות האנושית שעל גביה אפשר ללמוד תורה היא המוסר. אם כן דבר פשוט ומוכן הוא, שלא צריך תורה בשביל להיות מוסרי, ולא בשביל שנהיה מוסריים ניתנה לנו התורה. תהיה זו טעות לחשוב שבזה תלוי הדבר. יתרה מכך, אם המוסר יחסר, הוא לא יושלם על ידי התורה. יש הלכה האומרת כי "אין מלמדין דברי תורה אלא לתלמיד הגון". כלומר מי שאינו נוהג לפי כללי המוסר, קודם כול צריך לחזור למוטב ורק אח"כ "מכניסין אותו לבית המדרש" (ורמב"ם הלכות ת"ת פ"ד ה"א). אין ציפייה שאם אדם ייכנס לבית המדרש, התורה תיטיב את דרכו והוא יהפוך להיות מוסרי.

אמרו רבותינו בתלמוד (יומא עב, ב):

"אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב (דברים ד) 'וזאת התורה אשר שם משה'?" - אל תקרא ושמתם, אלא סם-תם: ש"אם זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות".

התורה היא סם שפועל על התשתית. "זכה" או "לא זכה", הכוונה למידותיו של האדם. "זכה", מלשון זיכוך הנפש, שהוא התנאי לכך שהתורה תהיה לתועלת ולא לנזק, חלילה. יוצא לפי זה, שיש אנשים

הגיע להלל הזקן ואמר לו: למדני את כל התורה כולה על רגל אחת. אמר לו הלל, "מאי דסני לך לחברך לא תעביד ואידך פירושא הוא זיל גמור", כלומר מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך, והשאר כולו פירוש, לך ולמד. שואל רש"י: ומה לגבי מצוות בין האדם למקום? ועונה: המקום נכלל ברעך שנאמר: "רעך ורע אביך אל תעזוב".¹ מיהו הרע של האדם ושל אביו גם יחד? - הקב"ה. מכאן שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" כולל כל יחס פרסונאלי אל הזולת, בין שמדובר בקב"ה ובין שמדובר ברע, וניתן להוסיף מימד שלישי: בין שמדובר באדם עצמו.

ישנו דיון במסכת בבא קמא: "האי מאן דבעי למהוי חסידא", מי שרוצה להיות חסיד, היינו, מוסרי, מה עליו לעשות? שלוש דעות יש בתלמוד: צריך לקיים את הכתוב במסכת ברכות, נזיקין או אבות. מסביר המהר"ל: מסכת ברכות - בין אדם למקום; נזיקין, בין אדם לחברו; אבות, בין אדם לעצמו. אלו שלוש מערכות היחסים שבהן נבחן האדם במוסריותו.

מוסריות לאומית

מהו התוכן של המוסריות? אומר הרב קוק ב'אורות ישראל' (פ"א, פסקה ה):

אנו² כלומר כנסת ישראל רוצה להיות דוקא מפני התכלית המוסרית שיש בהווייה בכללה.

בעם ישראל, החפץ של החיים הוא פונקציה של המגמה המוסרית. לפי זה, בלי מוסריות אין לנו חיים; וזהו גם היחס כלפי הקיום הלאומי של עם ישראל.

לפי הרב קוק הלאומיות היא רשע, שכן זה אגואיזם מורחב, 'רשע מאורגן'. לא היחיד הוא האגואיסט, אלא החברה כולה מפרידה את קיומה מהקיום הכלל-אנושי, וזהו רשע. אך לא כך הדבר לגבי הלאומיות הישראלית, שזו הלאומיות היחידה שהתוכן המדריך אותה הוא העילוי המוסרי של העולם: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל... וְנִבְרַכְךָ כְּכָל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה" (בראשית יב, ב-ג). הלאומיות הישראלית, הפטריוטיות, אינה נובעת ממניעים טבעיים שיש בהם שפלות מוסרית, כי אם מתוך מגמה של תיקון העולם.

1. עפ"י רש"י שם ד"ה דעלך סני.

2. בכתב היד כתב הרב קוק "אני", אבל כיוון שמדובר בספר הגות החלט נלקוט בלשון כללית.

נזכיר ראשית את דברי הרמב"ם. בתחילת 'שמונה פרקים', שואל הרמב"ם מפני מה טוב לאדם ללמוד מסכת אבות. מסכת אבות היא ספר המוסר של התנאים, ולכאורה נראה כי יש ללמוד מסכת אבות כדי להיות מוסרי. אך הרמב"ם אומר שאם ילמד האדם מסכת אבות ויקיים את הכתוב במלואו, יהיה נביא. אם כן, יש קשר בין המוסר והנבואה, שהרי אמרו "חסידות מביאה לידי רוח הקודש" (ע"ז כב, ב). אומר לנו הרמב"ם: "קיום מאמרי זאת המסכת מביא לידי נבואה". ומכאן שיש יחס בין המוסר והנבואה.

האם אפשר לומר בפשטות שמי שנוהג ע"פ כל כללי המוסר מקבל פרס, מקבל נבואה במתנה? או שמא נאמר שיש תוכן מוסרי לעצם הנבואה, וזאת משום שעולם ללא נבואה הוא עולם אכזר, עולם לא מוסרי. הרי אין זה הוגן לזרוק את האדם לתוך חלל ההוויה בלי לדבר עמו, לדרוש שיסתדר בכוחות עצמו. אם הקב"ה ברא את האדם - עליו לדבר עמו. אם כן, יש במוסריות יסוד ששייך לא רק לתחום שבין אדם לחברו, אלא גם לתחום שבין האדם למקום. על פי התרבות הכללית, המוסר יסודו ביחס בין שתי אישיות, בין סובייקט לסובייקט, בין מישהו למישהו. והרי ריבוננו של עולם הוא לא פחות 'מישהו' מכל מישהו אחר, אדרבה, אפילו יותר.

התורה בפרשת אמור מדרגת את האשמות ואת העונשים המוטלים על האדם, ומתחילה מן המגדף: "אִישׁ אִישׁ כִּי-יִקְלַל אֶלְהָיו וְנָשָׂא חָטְאוֹ וְנִקְבַּ שְׁם-ה' מוֹת יוּמָת" (ויקרא כד, טו-טז). זה המעשה הכי חמור, כי האדם פגע במקור החיים. אח"כ כתוב "וּמַכָּה בְהֶמְהָ יִשְׁלַמְנָה וּמַכָּה אָדָם יוּמָת" (שם, כא). ואם הוא לא הכה עד כדי מוות אלא רק פצע, ישלם "עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן" (שם, כ). כלומר חומרת הפגיעה מדורגת לפי עוצמות החיים שפגענו בהן. אם האדם פגע באלוהים, זה הכי חמור. אם פגע באדם, גם כן חמור, וכן הלאה. היחס אל האלוהים הוא כאל אישיות, והיחס המוסרי יסודו באינטראקציה בין שני סובייקטים. אדם שאינו מתייחס אל זולתו כאל סובייקט אלא רואה בו אובייקט, מאותה שעה הוא נזרק אל מחוץ למערכת המוסר. הזולת מבחינתו הופך ל'משהו', למכונה, לאיזשהו 'יש' אימפרסונאלי וחסר זהות.

במסכת שבת (לא, א) מסופר על גר שרצה להתגיר.

מאמינים מבפנים

פיסקה כז, מידת אמונה

הרב יצחק חי זאגא

בלשון כלל לדבר בכל פרטי ההבנה כפי הדרוש להם, ומי שאינו מתבונן לאשורם של דברים יחשוב שיועד הוא הדברים בידיעות השמות. (מוסר אביך, א, א)

המילים הגבוליות שייכות למדרגת השכל הגבולי. כפי שמלמדנו רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי (א, מב), הנשמה היא מדרגת חיים מעל השכל, מעל המילים. אם כן, כפי שבעל חיים אינו יכול להשיג את שכל האדם השייך למדרגת החיים שמעליו, כך גם השכל והדיבור האנושי, אינם יכולים לתפוס ולבטא את מלוא עומקה של הנשמה. השכל גבולי. הנשמה היא משהו מהאינסוף.

כמו הנשמה כך גם הידיעות האלוקיות. אמנם מתלבשות הן בדבורים שכליים, אך בעצמותן הן הרבה למעלה מיכולת השגת השכל האנושי. למעשה, דבורי האמונה אינם מסוגלים לשאת את מלוא עומק ידיעת האמת האמונית, ואינם אלא בבחינת איתותים שמאותת אדם לחברו כדי לכוונו. הידיעה האמונית האמתית, בא תבוא לאדם אך ורק בתוך עצמות נשמתו, כשיתחבר נשמתית לידיעה הנלמדת.

ניקח לדוגמא את שבת קודש. מילים אינן יכולות לשאת את מהות האור של שבת. אפשר ללמוד הלכות, אפשר להתכונן מעשית לשבת, אפשר לשאת דרשות על קדושת השבת, אבל אי אפשר לדעת שבת, בלי לחיות שבת. בלי לנשום ולחוש את אורותיה. כדי להבין עובדה זו יותר לעומק, נסביר את ההבדל העיקרי, בין אופיה של ההבנה השכלית, לאופיה של ההבנה הנשמתית.

כז. מה שיש בספרים ונכנס בדבורים מן האמונה הם דרכי הסבר להביא על ידם אל התמצית הפנימית של מה שהוא נשגב מהגיון ודבור, ויש אנשים שבאין יחש להנאמר מן האמונה, ובמעמקי לבבם הם עם התמצית הפנימית שלה, ולמרות הריסות אמונתם עשו מעשים טובים כבירים. אלה הם הרעים מבחוץ וטובים מבפנים, המכוונים לרוח דרא דעיקבא דמשיחא דאיהו ביש מלבר וטוב מלאגו, בבחינת החמור הטמא ומ"מ בתיכיותו גנוזה קדושה, שמתוך כך קדוש בכורה, ונעלה הוא מגדר הטהרה החולית.

נשגב מהגיון ודבור

מה שיש בספרים ונכנס בדבורים מן האמונה הם דרכי הסבר להביא על ידם אל התמצית הפנימית של מה שהוא נשגב מהגיון ודבור.

אחד המכשולים הגדולים ביותר לכניסה אל סודות האמונה, הוא המחשבה, שדבורי האמונה נושאים בחובם את מלוא כוונת האמונה, כבכל מדע אחר. אך אין זה כך.

לפי קדושת עמקי חכמת היראה... לא יודעו לאדם מצד הדיבור החיצוני, אלא בהגיון הלב בדיבור הפנימי. וזהו בעצמו סבת ההעלם שלהם: מצד שהמון האנשים, אפילו החכמים, מורגלים בחכמות, שבהן ענינן שוה בדיבור הפנימי כמו בדיבור החיצוני. ורוב החכמות כשידובר בהן יוכר מצד הדבור ערך העומק שבהן וההכרח לעיין בהן עד שידען, ואי אפשר לשום בעל שכל שהוא יצייר לו שהוא יודע אותן אם לא ידען, משא"כ כל עניני חובות הלב, שהמאמרים בעצמם אינם בחיצוניותם לפי עומק החכמה שבהם, כי לא נוסד

ובמעמקי לבכם הם עם התמצית הפנימית שלה, ולמרות הריסות אמונתם עשו מעשים טובים כבירים.

בשל הקומה הכפולה של האמונה, הקומה השכלית והקומה הנשמטית, תיתכן תופעה של אנשים, שמאמינים נשמטית מבפנים, וכופרים חיצונית במחשבותיהם השכליות. חסרי מודעות עצמית אמונית.

אנשים אלה, על אף הריסות אמונתם בעולם השכל, עשו מעשים טובים כבירים. משום שבמעמקי לבכם הם כן מחוברים עם התמצית האמונית הפנימית. אף שעם דבורי האמונה הם לא הסתדרו, לא למדו או לא הבינו, האמונה עצמה חיה ופועלת בלבכם. זהו מצב מאד לא רצוי, אך יש להכיר בקיומו ולהתייחס אליו בהתאם.

ביש מלבר וטב מלגיו

אלה הם הרעים מבחוץ וטובים מבפנים, המכוונים לרוח דרא דעיקבא דמשיחא דאיהו ביש מלבר וטוב מלגו, בבחינת החמור הטמא ומ"מ בתוכיותו גנוזה קדושה, שמתוך כך קדוש בכורה, ונעלה הוא מגדר הטהרה החולית.

בתיקוני זוהר נאמר: 'טב מלגאו ולבושא דיליה ביש, דא איהו עני ורוכב על חמור' (תיקון ס' צג).

הסביר הרב:

כמו חמור, שמבחוץ יש בו שני סימני טומאה... ומכל מקום יש בו בפנימיות ענין קדושה ג"כ, שהרי הוא קדוש בכורה... וכן הן הנשמות של אותם שהסגולה הישראלית לבדה מתגלה בהם בעקבא דמשיחא, ולהם יש תרופה, אע"פ שיש בהם סרחון גדול, וחושך רב וכבד מאד. (אגרות הראי"ה תקנה')

מסיים הרב, שמעלתם של אלה שפועלים למען כלל ישראל מתוך אמונתם הסגולית, נעלה היא מאותם שחיים בטהרה, אבל שקועים בחיי החול האנוכיים שלהם. העבודה שלנו היא להביא לכך, שהאמונה שבפנים, תופיע ותתגלה גם בחוץ.

השכל שייך לעולם הגבולי הפירודי. הוא בנוי מתאי מוח גבוליים, שמקבלים לתוכם ידיעות מוגדרות בגדר וגבול. אינסוף אינו יכול להיתפס בשכל האנושי הגבולי. כיוון שהשכל שייך לעולם הפירוד, הוא יכול לדעת על דברים, מבלי להתחבר אליהם. לדעת על קיומו של שעון על הקיר, גם בלי להתחבר אליו. לעומת זאת, הנשמה היא משהו מהאינסוף שנמצא בתוכנו באופן פלאי. גם כעת כשהיא בתוכנו, היא מהאינסוף, מעולם שכולו אחדות. לכן, אין היא יכולה להבין מה זה פירוד. כיון שאין אצלה פירודים, היא אינה יכולה להבין דבר מבלי להתחבר אליו. מסיבה זו, בנויה הידיעה הנשמטית על התחברות והתמזגות הוויתית של הנשמה עם הידיעה הנלמדת. לכן אומר חבקוק הנביא (ב, ז), 'וצדיק באמונתו יחיה'. ההבנה האמונית האמתית היא השגה נשמטית חיית. לחיות את האמונה. להתהוות בה.

אנשים רגילים ללמוד חכמות עולמיות, בהן הדבור נושא את מלא כוונת הדובר. על כן, כבואם ללמוד אמונה, חושבים הם בטעות שגם בלימודי אמונה, המושגים הנלמדים נושאים את מלא הכוונה העומדת מאחוריהם. זהו מכשול גדול בדרך לאמונה עמוקה ואמתית. אומר מרן הרב, כשאתה נכנס ללימודי האמונה, עליך לדעת ולהבין, שכל מה שיש בספרים ונכנס בדבורים מן האמונה, הם לא יותר מאשר איתותים חיצוניים, דרכי הסבר ותקשורת, אשר נועדו להביא על ידם, אל התמצית האמונית הפנימית, של מה שהוא נשגב מהגיון ודבור.

לומדי אמונה צריכים להיזהר, שלא יהפכו המילים הנלמדות למחסום בדרך אל האמונה האמתית. אל תעצרו במילים. עבדו והתאמצו והשתדלו, להבין את התוך הנשמתי השוכן במילים. כל הנלמד אינו אלא איתותים חיצוניים ברמת השכל. הידיעה האמתית עצמה לא תושג אלא בהבנה הנשמטית, החיה ונושמת את האמונה, בעצם הווית חייה.

מאמין בלתי מודע

ויש אנשים שבאין יחש להנאמר מן האמונה,

'השוחט' מכפר יחזקאל

הרב יוחנן פריד

כפר יחזקאל, מתוך סדרת תצלומי אוויר (1937-1938)
משמאל: הרב בנימין זאב רוטברג

"...המצויין בתורה ויראה, וכוחו רב להשפיע ולהפיץ
חיבת התורה..." (הר"ש אהרונסון)

ועוד כהנה וכהנה. ניכר כי הכותבים עושים מאמץ
למצוא תיאור אחר מן המקובל, ייחודי.

"מי האישי?"

בפעם אחת אזרתי אומץ. ניגשתי ושאלתי את מו"ר
הרצי"ה זצ"ל לפשר מציאות הספרים ולזהות המחבר
ומקומו. ואכן, זכיתי ומיד נעניתי מפיו בתיאור רחב
ונלהב של דמות אותו 'השוחט' מכפר יחזקאל.
הרצי"ה תיארנו כמי שגר בצריף בפאתי המושב
החקלאי ההולך ונבנה בעמק, ואשר הקדיש את כל
חייו לקירוב ליבותיהם של הצעירים במושב למסורת
ישראל. בדרכים שונות ניסה 'השוחט' לקרב את אלו
אשר רחקו מדרך 'זקניהם'. בהתרגשות רבה ובעניינים
דומעות של הערצה הפליג לתאר אותו 'כאיש פיקח
וכתלמיד חכם מובהק'.

מידי פעם, בהזדמנויות אחרות, שב וסיפר הרב צבי
יהודה זצ"ל, כיצד 'יצא 'השוחט' בעיצומו של ראש
השנה ותקע בשופר במרכז הכפר לזכות הרבים
ואמנם, הוסיף הרצי"ה בחיוף אוהב, נקבצו סביבו כל
צעירי וילדי המושב אשר לא הגיעו לתפילות החגו"

עוד הוסיף וסיפר כי אכן מידי פעם היה 'עולה ובא'
מן העמק לירושלים לבית מרן הרב זצ"ל שקיבלו
בחיבה רבה, ותמיד עודדו וחיזק את רוחו ואת
עשייתו וכמובן... אף הביא מיבולי העמק, ואף מפרי
יצירתו התורנית לחלוקתה, בין באי 'בית הרב'... דבר
נוסף שלא, כנראה, בידיעתו של הרב צבי יהודה זצ"ל
הוא כי 'השוחט' יהיה סבא-רבא של אחד הלוחמים
העזים והדגולים של צה"ל - אשר עלה והיה למפקדו
של חיל הים, הוא - האלוף רם רוטברג!

בשנת תשי"ט היינו לפני כ- 60 שנה, מצאנו
בארונות 'אוצר הספרים' של ישיבתנו 'מרכז הרב',
כמה חבילות כרוכות 'בחוטי משיכה' של חוברות
(מאובקות קמעא...) אשר על שערן היה רשום: ספר
"זכר בנימין" על פרשיות תוה"ק מאת בנימין זאב
רוטברג שו"ב בכפר יחזקאל ארץ ישראל. נדפס
בירושלים (!) תרצ"ד וכו'

אודה ולא אבוש, היה משהו מסקרן בעצם תופעת
המצויאה וכמובן גם במלים המודפסות בשער החוברות.
במעט הידיעות שהיו בידי, לא יכול הייתי לשער כיצד
הגיעו החוברות ממושב העובדים אשר בעמק יזרעאל
ל"בית הרב" ומהו 'הסיפור' המסתתר בהן?

כבר בדפדוף בדפים הראשונים מתגלה כי המחבר
קיבל מספר 'הסכמות' לספרו. ראשונה - מהאדמו"ר
מטשארטקוב ושניה לה - מאת "הרב הגאון המפורסם
פאר הדור ראש הרבנים נשיא הארץ כמר אברהם
יצחק הכהן קוק שליט"א" מירושלים וכו' ואחריהם
שורה של רבנים החל מהרב אהרונסון רב ת"א, רבני
חיפה הרב ב' מרקוס, א' ריינה ויהושע קניאל וכן מאת
הרב א. ליפא ביק ממאהלוב (רוסיה) ועוד.

בעצם מתן ההסכמות - אין חידוש מיוחד, הדבר ידוע
ומקובל אצל מחברי ספרים. אבל כאשר קוראים בהן
את תיאורו של מחבר הספר מוצאים אנו דברי שבח
שאינם רגילים. ציטוט כמה מהן, יש בו ללא ספק כדי
להאיר את המיוחד. נאמרים עליו משפטים ומילים
נדירות דוגמת:

"...האישי היקר, הרב המופלג...שקבע לו מקום משכנו
באחת המושבות בכפר יחזקאל (!)...וכבר יצא לו מוניטין
ושם טוב בנועם דרכיו, ואורחות יושרו..." (מרן הראי"ה

קוק)

סיפורו מאז של בניין בית הכנסת, ארוך ומרתק והוא נמשך בגלגולים שונים ואף נכתבו אודותיו מאמרי מחקר חשובים ורבים. (ראו למשל ב'קתדרה' מס' 170 מאמרם של רוני יבין וראובן גפני. עמ' 75 - 110)

לנושא המרכזי של מאמרנו ראוי להוסיף כי בשנת תרפ"ז (1927) שב ומבקר מרן הרב זצ"ל בעמק, ובעצתם של 'השוחט' וחבריו - הוא מבקש בשנית, שיוקם במקום בית כנסת. באסיפת חברים כללית, נדחתה בקשתו ברוב זעום. אחת החברות טוענת כי בית הכנסת "נוגד את כיוון עבודתנו בעתיד".

אך נראה, ש"הזקנים" החליטו שבית הכנסת יקום על אפס ועל חמתם של בניהם. הרב רוטברג קובע בפנקסו כי "שלא ברצונם - יהיו מוכרחים ליתן מגרש לבניין בית הכנסת, והאסיפה הזאת תהיה לבושה וכלימה בכל העולם". ואכן בשנת תרפ"ח (1928), הונחה אבן הפינה, כאות לתחילת בניית בית הכנסת "אשל אברהם". יעברו שנים והבית בלה ו'התיישן'. והנה ביוזמה מחודשת של בני הדור השלישי שוקם הבית ועומד כיום בתפארתו בלב המושב ובלב העמק הפורח.

ראוייה פרשה אישית-ציבורית זו להילמד לפרטיה ולעומקה, נר כבוד לזכרונם ולמורשתם של אותן דמויות המופת - אותם יחידים-דגולים, אשר מסרו ממש את נפשם הרוחנית לבניין העם והארץ.

לכאורה, היה יכול תיאור 'פסטורלי' זה להסתיים. אלא שלא סגי בכך. שכן בעניין חשוב ונוסף לא הרחיב הרצי"ה זצ"ל: כי הדרמה האמיתית בכפר יחזקאל מתחוללת בשנת תרפ"ד (1924) שנה בה אנו עדים לפולמוס ולויכוח חריף המתנהל בתוך ציבור המתיישבים. שכן "הזקנים" (הם 'החורים' שהגיעו למושב אחר בניהם החלוצים) ובראשם הגבאי ר' אברהם פלדשטיין מבקשים, למרות התנגדותם של 'הצעירים', להקים בכפר בית כנסת, ולא להסתפק באותו חדר שהוקצה להם בצריפו של 'השוחט'. מרן הרב זצ"ל מבקר באותה שנה בכפר, ואף מעודדם לכך (מדובר ב'מסע המושבות' השני, לא המפורסם משנת תרע"ד)

פנקס הקהילה

ביומן מפורט, ששרד ומצוי, בתוך 'פנקס הקהילה' מתאר אותו ר' אברהם את המאבק הרוחני והחברתי העמוק המתחולל בין החלוציות לבין המסורת.

במסגרת שורות אלו, בה אנו מתייחסים בעיקר לדמותו של 'השוחט' ואך מעט לחלקו בפרשה המרתקת של בניין בית הכנסת, לא ניתן להרחיב כראוי. אך בוודאי יש לזכור כי לפנינו 'בניין האב' לכלל המתרחש בעולם החברתי-רוחני של תקופת העלייה השלישית.

המשך מאמרו של הרב אורי שרקי מעמ' 10

המוקצנת באומה הישראלית איננה מנותקת לגמרי מהחפץ המוסרי של תיקון העולם. גם אנשים בעלי דעות קיצוניות אומרים ב'עלינו לשבח': "לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך". המגמה הזו טבועה בנו גם אם הלכה למעשה יש לאדם עימות עם החיים הפוליטיים.

מהי המשמעות של מוסריות לאומית? שארל דה גול, מנהיגה הדגול של צרפת, אמר שאין מוסר בפוליטיקה, רק אינטרסים. האם כוונתו הייתה שלא צריך להיות מוסרי? ודאי שלא, אלא הוא סבר שהמוסריות שייכת ליחסי פרט אל פרט ולא ליחסי כלל אל כלל. פוליטיקה מוסרית, זה תרתי דסתרי לפי השקפתו של דה גול. אבל תורת משה טוענת אחרת - יש לנו ערך של קדושת הכלל ומוסר הכלל.

בספר 'אורות התשובה' (יג, א) אומר הרב:

אי אפשר להתדבק באמת ביסוד הלאומי של ישראל כי אם מי שנשמתו הוטהרה כבר על ידי תשובה מחטאות האדם המגונות ומידותיו הפחותות או מי שנפשו לכתחילה היא נפש טהורה.

אדם שרוצה להיות יהודי לאומי, פטריוט, עליו להיות קודם כול צדיק.

כי היסוד האמיתי של תכונת האומה הישראלית הוא שאיפת הצדקה העליונה, צדקת ה' בעולם. וכל מי שנזדהם באיזה חטא לפי אותה המידה של זוהמתו אין חפץ הצדקה והטוב מאיר בקרבו כראוי ועל כן לא יקושר באמת עם התכונה הלאומית עד אשר יטהר.

וכן להפך: אם אדם דבק בלאומיות הישראלית, זה סימן שהוא טהור במידת מה. אפילו הלאומיות

באור צעיר

כלומר עלינו להפוך את עבודת התפילה מבקשה של "רשימת מתנות" - לעבודה פנימית, לרצות רצונות טובים יותר, ולהשתנות בעקבות התפילה למעשים טובים יותר.

כמו כשאנו מבקשים ממדריך או מחנך, עזרה בהקמת פרויקט או העברת פעולה - יחד עם הבקשה לעזרה, מתחוללת בתוכנו גם התחזקות אידיאליסטית באותו ענין.

למשל בתפילה לגשם ופרנסה, אנחנו עושים שני דברים: גם מבקשים מה' שיהיה טוב לנו ולעולם, אבל גם בתוכנו "נזכרים" שיש סביבנו עניים וחלשים הזקוקים לעזרה, ומתמלאים ברצון לעשות להם טוב. וכיון שאנחנו משתנים ומשתפרים, גם הגזירות בשמים משתנות כי הם היו בהתאם למציאות הקודמת.

לכן עבודת התפילה היא כל כך מרכזית בעבודת ה' שלנו - "פרי היום" - כלשון רבי יהודה הלוי. אם נתפלל כך, התפילה תמלא ותלווה אותנו בחוסן מוסרי גם לשאר היום.

עומר דוידוביץ omerymh@gmail.com

בראיה ובהתבוננות פנימית

"יש אדם אחר?"

"והנה התפילה היא בדיקה גדולה לאדם אם הוא מטהר נפשו באמת כרצון יצרו ואם הוא קרוב רצונו כרצון קונו" (מוסר אביך מעין הקדמה ג)

האם יש "מד-מטר" המודד את קרבתנו לה? מסביר הרב קוק שהמדד הוא - איך אנחנו מתפללים. אם נתבונן עד כמה אנו רוצים כרצון ה' - נדע עד כמה אנחנו קרובים אל ה' בעבודת ה' שלנו.

הרבה שואלים מדוע אנו נדרשים לכמות כזו גדולה של תפילות ביום? שהרי אם התפילה היא רק כדי שאבקש על צרכי - יתכן ומספיקה לי תפילה אחת ביום! ויתכן ואסתפק רק בחלק מן הבקשות המובאות בנוסח התפילה.

אלא, שהתפילה לא באה "להנמיך" את רצון ה' אלינו, ושיעשה כמבוקשנו - אלא, היא באה כדי שאנחנו "נתרומם" ונרצה כרצון ה', למה שטוב ונכון לנו ולעולם!

"עקר המבקש של ענין התפלות - לא להשיג מה שהוא חפץ, כי-אם לדבק עצמו לרצונו של מקום" (עולת ראייה, ענייני תפילה, הדרכת התפילה וחלקיה ה')

חידה ?

בשתי אותיות - מימין לשמאל - מזל, ומשמאל לימין - (גם) מאכל אך על סודות כל האותיות - ספרון מאת הרב זצ"ל!

רמז בפרשה - שם של בן = שבט ובכתבי הרב - הספר הקשה ביותר!

פתרון החידה הקודמת:

העיר רחובות. נקראת על שם הבאר שנחפרה בימי אברהם, ולאחר מכן שוב בימי יצחק. בעיר זו היה הרב נופש בקיץ.

אורח לשבת

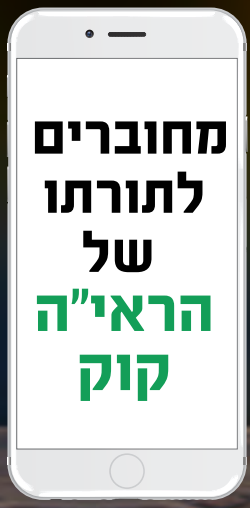

פרופ' אביעד הכהן, נשיא המרכז האקדמי "שערי מדע ומשפט"

"הרב קוק שלי - מנהיג, מורה דרך, מקור השראה. עמוד אש ועמוד ענן, המאיר לדורו ולדורות. גדלות עצומה בתורה ובהלכה, בעולם ההגות והמחשבה.

רגישות, ענווה וסובלנות, לב ענק ומאור פנים לכל. רוחב דעת וסגנון כתיבה ייחודי, פיוטי, יצירה המעוררת השתאות מצד היקפה ועומקה, הנוטלת את המעיין בה אלי מעמקים ומרומים כאחד."

נשמח לשמוע מכם: leoroletzeirim@gmail.com

לכבוד חג החנוכה מאירים את אורו של הרב קוק

ביאורים ופרשנויות של גדולי הרבנים

פשוט ונגיש יותר

עדכון קבוע של פסקה יומית

אפליקציה במשקל נמוך

חדש ובלעדי! אורות התורה-ספרו המופלא של הרב קוק על לימוד התורה ומשמעותה לאדם המודרני. עכשיו מונגש ומבואר באפליקציה חנימית.

Download on the App Store

GET IT ON Google Play

הראי"ה קוק היומי אורות התורה המבואר

להורדת האפליקציה בחינם <<

'בית הרב' | חזת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il
beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322
www.ortavraham.com
timor@eldadperi.co.il

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור

מדור הילדים ואור עזרי: כתיבה ועריכה: הרב עומר דוידוביץ' ואביטל לוי, איור: רננה אנסבכר. ייעוץ פדגוגי - ד"ר רונאל עטייה (אורות ישראל)